

Politikos kontekstas

Švietimas ir mokymas būtini formuojant mergaičių ir moterų galimybes bei siekius. Vienodų švietimo galimybių užtikrinimas – svarbus mechanizmas, kuriuo padedama realizuoti visą moterų potencialą, taip pat gerbti jų minties laisvę ir pažaboti moterų diskriminaciją.

Strategija „Europa 2020“

- Siekiama užtikrinti pažangų, tvarų ir integracinį augimą kuriant darbo vietas ir mažinant skurdą Europos Sąjungoje.
- Siekiant užsibrėžto tikslo, kad 75 proc. 20–64 m. amžiaus moterų ir vyrų turėtų darbą, būtina, kad valstybės narės stiprintų moterų švietimą ir mokymą, ypač tose srityse, kur joms nepakankamai atstovaujama.
- Nustatytas pagrindinis tikslas sumažinti mokyklos nebaigusių asmenų skaičių iki mažiau kaip 10 proc., taip pat siekiama, kad ne mažiau kaip 40 proc. 30–34 m. amžiaus asmenų įgytų aukštąjį išsilavinimą.
- Inicatyva „Inovacijų sąjunga“ – viena iš septynių strategijos „Europa 2020“ pavyzdinių iniciatyvų, kuria remiamos investicijos į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą bei į veiklą, padedančią stiprinti reikiamus gebėjimus, kad moksliniais tyrimais būtų galima pasinaudoti kuriant naujas paslaugas ir produktus.
- Programa „Horizontas 2020“ – finansinė priemonė, padedanti įgyvendinti iniciatyvą „Inovacijų sąjunga“, kuria skatinama lyčių pusiausvyra moksliniuose kolektyvuose, kai nustatomas rangavimo koeficientas atrenkant vienodu balu įvertintus pasiūlymus, o sprendimai priimami atsižvelgiant į užsibrėžtą tikslą 40 proc. sumažinti nepakankamą atstovavimą moterims arba vyrams kiekvienoje grupėje (pvz., ekspertų grupėse) ir komisijose (pvz., vertinimo komisijose).

Europos lyčių lygybės paktas (2011–2020 m.)

- Dar kartą patvirtinamas Tarybos įsipareigojimas įgyvendinti ES siekius dėl lyčių lygybės, ypač trijose itin aktualiose, būtent užimtumo, švietimo ir socialinės įtraukties skatinimo srityse, visų pirma mažinant skurdą.

PVP strateginiai tikslai ir ES rodikliai

- B.1.** Užtikrinti vienodas galimybes įgyti išsilavinimą.
- B.2.** Panaikinti moterų neraštingumą.
- B.3.** Pagerinti moterų galimybes dalyvauti profesiniuose mokymuose, mokslo ir technologijų veikloje bei tęstinėse švietimo programose.
- B.4.** Plėtoti nediskriminacinį švietimą ir mokymą.
- B.5.** Skirti pakankamų išteklių švietimo reformoms ir stebėti, kaip jos įgyvendinamos.
- B.6.** Skatinti visą gyvenimą trunkantį mergaičių ir moterų švietimą ir mokymą.

2007 m. Taryba sutarė dėl trijų ES masto rodiklių, įskaitant du subrodiklius, kuriais vertinama pažanga įgyvendinant PVP tikslus šioje srityje. Jie apima lyčių segregaciją švietimo sistemoje – horizontaliąją (t. y. pagal studijuojamą sritį) ir vertikaliąją (t. y. pagal įgyjamą laipsnį), taip pat santykinę moterų ir vyrų švietimo grąžą, kai moterų ir vyrų užimtumo lygis vertinamas pagal įgytą išsilavinimą.

Europos lyčių lygybės instituto parengtoje duomenų bazėje „Moterys ir vyrai ES. Faktai ir skaičiai“ pateikiama naujausių duomenų ir informacijos, kuriuos galima rasti interneto adresu: <http://eige.europa.eu/content/women-and-men-in-the-eu-facts-and-figures>.

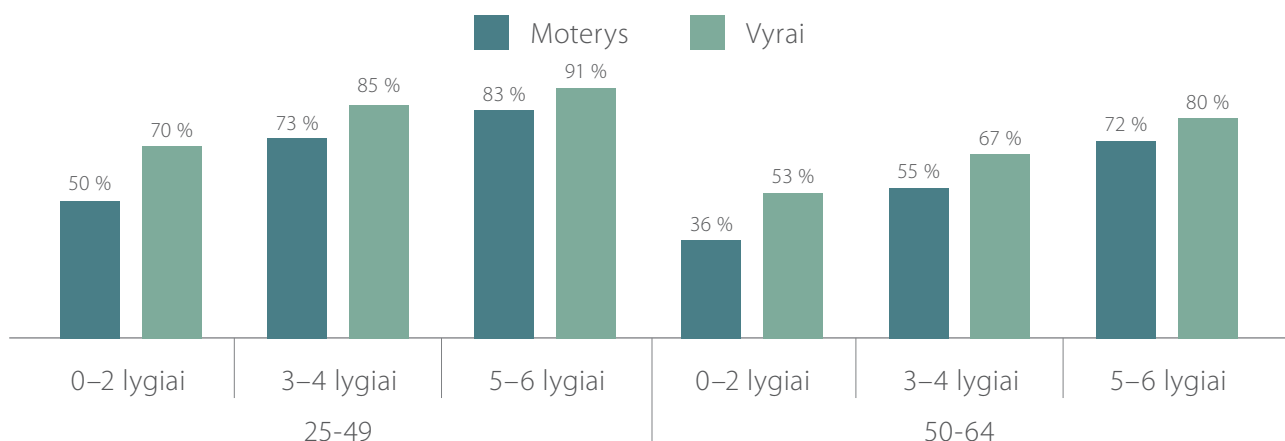
ES masto duomenimis grindžiami faktai

Dauguma aukštųjų mokyklų absolventų ES yra moterys

2012 m. antrosios pakopos švietimo sistemoje moterys dalyvavo aktyviau nei vyrai (59 proc.); ši tendencija nekito nuo 2007 m. Kalbant apie trečiosios pakopos studijas, doktorantūrą baigusių vyrų tebėra daugiau nei moterų (2012 m. – 53 proc., o 2007 m. – 54 proc.) – lyčių atotrūkis šioje srityje yra menkas ir toliau mažėja. Pokyčiai labiau pastebimi valstybių narių lygmeniu. 2012 m. doktorantūros studijas baigė daugiau moterų nei vyrų dvylikoje valstybių narių, o 2007 m. – devyniose valstybėse narėse.

MOTERŲ IR VYRŲ UŽIMTUMAS PAGAL IŠSILAVINIMĄ IR AMŽIAUS GRUPES, ES 28, 2012 M.

Šaltinis: Eurostatas. ES darbo jėgos tyrimas.

Aukštesnis išsilavinimas susijęs su mažesniu lyčių užimtumo atotrūkiu

2012 m. 20–64 m. amžiaus moterų vidutinis užimtumas 28 ES valstybėse narėse siekė 62 proc., o vyrų – 74 proc. Moterų vidutinio užimtumo rodiklis kyla kartu su išsilavinimu, ypač 25–49 m. amžiaus grupėje. 2012 m. ikimokyklinį, pradinį ir pagrindinį (0–2 lygių) išsilavinimą turinčių moterų užimtumas buvo mažiausias (25–49 m. amžiaus moterų – 50 proc., 50–64 m. amžiaus moterų – 36 proc.). Jis gerokai žemesnis už vidurinį išsilavinimą ir po vidurinio ugdymo įgytą aukštojo mokslo laipsnio nesuteikiantį išsilavinimą (3–4 lygių) įgijusių moterų užimtumą, kuris 25–49 m. amžiaus moterų yra 73 proc., o 50–64 m. moterų – 55 proc. Pirmos ir antros pakopos tretinį išsilavinimą (5 ir 6 lygių pagal 1997 m. Tarptautinį standartizuotą švietimo klasifikatorių (angl. *International Standard Classification of Education, ISCED*)) įgijusios moterys turėjo daugiau galimybių įsidarbinti (25–49 m. amžiaus moterų

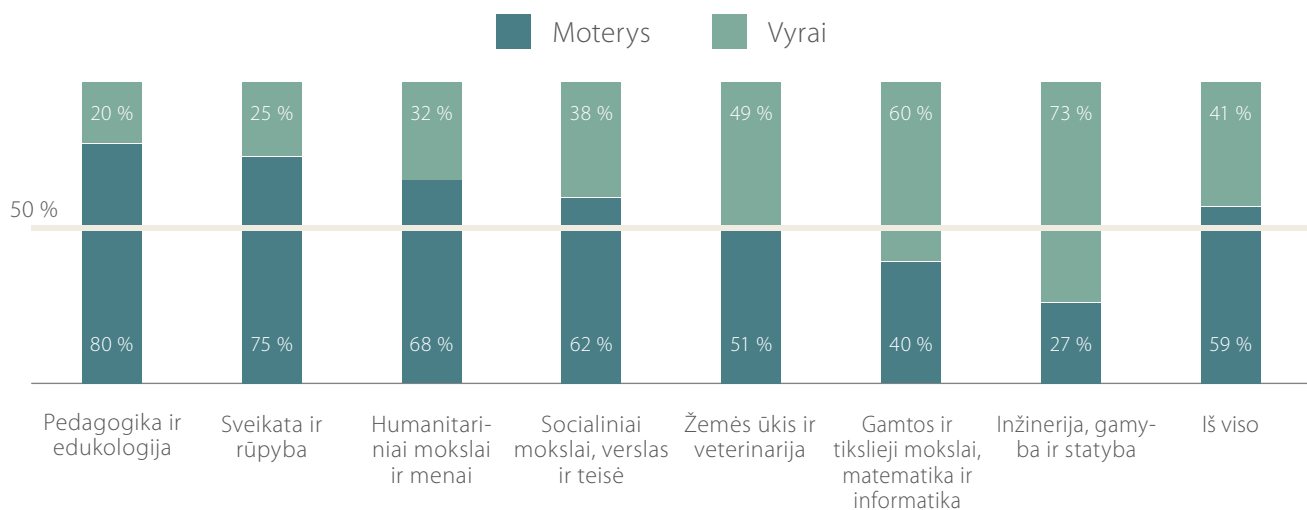
užimtumas buvo 83 proc., o 50–64 m. amžiaus moterų – 72 proc.), jų užimtumas gerokai pranoko strategijoje „Europa 2020“ užsibrėžtą 75 proc. tikslinį rodiklį.

2012 m. 28 ES valstybėse narėse 0–2 lygių išsilavinimą įgijusių 25–49 m. amžiaus moterų ir vyrų užimtumo atotrūkis siekė 20 procentinių punktų, o 50–64 m. amžiaus moterų ir vyrų – 17 procentinių punktų. 3–4 lygio išsilavinimą įgijusių moterų ir vyrų užimtumo atotrūkis buvo mažesnis: 2012 m. 28 ES valstybėse narėse 3–4 lygio išsilavinimą įgijusių 25–49 m. ir 50–64 m. amžiaus grupių moterų ir vyrų užimtumo atotrūkis siekė atitinkamai 13 ir 12 procentinių punktų. 5–6 lygio išsilavinimą įgijusių moterų ir vyrų užimtumo atotrūkis dar labiau mažėjo – abiejų amžiaus grupių iki 8 procentinių punktų.

Lyčių segregacija renkantis studijų kryptis

Nepaisant moterų ir vyrų išsimokslinimo pokyčių, visose valstybėse narėse, kaip ir anksčiau, segregacijos modeliai

VISŲ 5 IR 6 LYGIO (PAGAL ISCED) IŠSILAVINIMĄ ĮGIJUSIŲ MOTERŲ IR VYRŲ PROCENTINĖ DALIS, ES 28, 2012 M.

Šaltinis: Eurostatas. Švietimo statistika.

yra giliai įleidę šaknis. Šie modeliai paprastai veikia pagal lyties nulemtus lūkesčius – moterys dažniau dirba su tradiciniais moterų vaidmenimis siejamose, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros ir rūpybos, humanitarinių mokslų ir menų ar pedagogikos ir edukologijos, sferose.

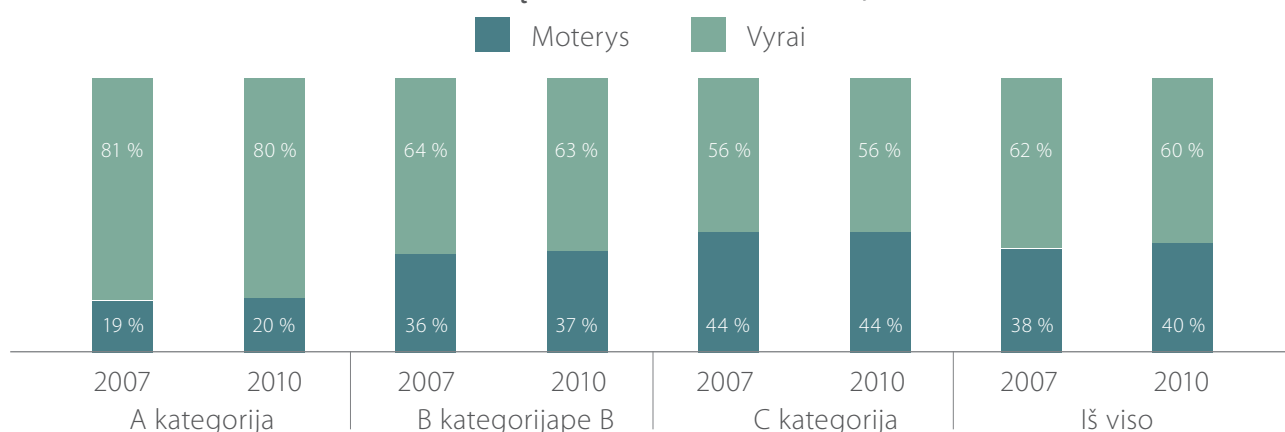
2012 m. visose valstybėse narėse ir 5, ir 6 lygio (pagal 1997 m. ISCED) išsilavinimą įgijusių vyrų inžinerijos, gamybos ir statybos srityse dirbo daugiau nei tokio paties

išsilavinimo moterų. Tolygiausiai moterys ir vyrai dalyvauja žemės ūkio ir veterinarijos sektoriuose.

Daugumos valstybių narių akademinėse bendruomenėse aukštas pareigas užima per mažai moterų

2010 m. aukštojo mokslo įstaigose tarp visų kategorijų akademinų darbuotojų vyrų buvo daugiau nei

MOTERŲ IR VYRŲ PROCENTINĖ DALIS TARP VISŲ KATEGORIJŲ AKADEMINIŲ DARBUOTOJŲ AUKŠTOJO MOKSLO ĮSTAIGOSE 2007 IR 2010 M., ES

Šaltinis: Europos Komisija. Ataskaita „She Figures“, 2012 m.

moterų – jie sudarė 60 proc. akademinų įstaigų darbuotojų (šis rodiklis nežymiai sumažėjo – 2007 m. jis siekė 62 proc.). Ši tendencija – kad tarp akademinų darbuotojų dominuoja vyrai – daugumoje valstybių narių išlieka nepakitusi. Esama reikšmingų vertikaliosios segregacijos skirtumų tarp trijų akademinų darbuotojų kategorijų. 2010 m. 27 ES valstybėse narėse moterys sudarė apie 44 proc. C kategorijos (tai pirmoji kategorija (pareigos), kuriai paprastai priklauso ką tik daktaro laipsnį (ISCED 6) įgijęs asmuo), 37 proc. B kategorijos (mokslininkai, einantys žemesnes nei aukščiausias, tačiau aukštesnes nei ką tik įgijusieji daktaro laipsnį pareigas) ir vos 20 proc. A kategorijos (vienintelė aukščiausia grandis (pareigos), kurios atstovai paprastai atlieka mokslinius tyrimus) darbuotojų.

Padėtis mažai tesiskiria nuo buvusios 2007 m. (kai moterys sudarė 44 proc. C kategorijos, 36 proc. B kategorijos ir 19 proc. A kategorijos darbuotojų).

Moterys, kaip ir anksčiau, vis aktyviau dalyvauja aukštojo mokslo sistemoje – daugelyje tretinio mokslo sričių jų yra daugiau nei vyrų. Vis dėlto lyčių segregacija – ir horizontalioji, ir vertikalioji – kinta nevienodu tempu. Todėl netradiciniuose sektoriuose moterų ir vyrų sprendimai renkantis darbą pagal skirtingas profesijas vystosi nevienodai, jiems ne visada sudaromos tokios pačios sąlygos siekti karjeros.

Aukštojo mokslo įstaigose vis dar reikia gerinti sąlygas ir padėti moterims užimti aukštesnes pareigas ir jų siekti – šį klausimą būtina spręsti daugumoje valstybių narių.

Naudingos iniciatyvos

Lyčių stereotipai yra pripažinti viena iš lyčių nelygybės švietimo ir mokymo srityje priežasčių, kurią stengiamasi pašalinti įvairiomis valstybėse narėse įgyvendinamomis priemonėmis. Ypatingas dėmesys skiriamas mokymo programoms, lyčių vaidmenų, stereotipų ir lygybės aptarimui socialiniuose tyrimuose arba per istorijos pamokas (Danijos „Folkeskole“). Kipro veiksmų plane dėl lyčių lygybės švietimo srityje (2014–2017 m.) numatyta priemonių, padedančių įvertinti lyčių vaidmenis ir stereotipus šeimoje ir visuomenėje. Čekijos „Švietimo, jaunimo reikalų ir sporto ministerijos atliktame lyčių lygybės padėties įvertinime ir laikotarpio vidurio strateginio plano dėl lyčių lygybės projekte“ lyčių stereotipų padarinių pašalinimas numatytas kaip vienas iš švietimo politikos tikslų. Kroatijoje vadovėlių rengimo reikalavimuose nurodyta, kad „vadovėliai turi padėti parengti abiejų lyčių atstovus veiksmingai ir vienodai dalyvauti visose gyvenimo sferose“ ir „skatinti lyčių lygybę“. Graikijos Pedagogikos institutas, atsakingas už mokyklų mokomąją medžiagą, ėmėsi priemonių, kuriomis padeda pašalinti įžeidžiančius moterų stereotipus taikant kelias temines sritis apimančias kompleksines mokymo programų sistemas (2004 m.). Vengrijos valstybinėje mokymo programoje numatytos žmogaus teisių, moterų ir vyrų lygybės suvokimo ir požiūrio į ją teminės sritys.

Stiprinti lyčių lygybės skatinimo gebėjimus švietimo sistemose ir aprūpinti mokyklų darbuotojus pagalbine medžiaga – tai kelios kai kuriose valstybėse narėse įgyvendintos lyčių lygybės švietimo srityje politikos priemonės. Kipre veikia mokytojams skirtas Pedagogikos instituto tinklalapis apie lyčių lygybę, kuriame pateikiama informacijos ir medžiagos apie berniukų ir mergaičių vienodas galimybes mokykloje. Lietuvoje mokytojams ir socialiniams pedagogams skirtoje mokymo priemonėje „Lyčių lygybės skatinimo mokykloje galimybės“ informuojama apie lyčių lygybės skatinimo mokyklose tikslus ir siūloma švietimo apie lyčių lygybę mokyklose ir platesnėje mokyklų bendruomenėje priemonių. Ispanijos Švietimo, kultūros ir sporto ministerija kartu su Sveikatos apsaugos, socialinių paslaugų ir lygybės ministerija sukūrė portalą „Intercambia“, per kurį galima lengviau pasiekti informaciją (IRT išteklius, duomenų bazę ir statistiką) ir žinias apie lygias galimybes skatinančią ir apsaugančią nuo smurto dėl lyties padedančią švietimo praktiką bei ją keistis.

PAŽANGA IR KLIŪTYS B SRITYJE. MOTERŲ ŠVIETIMAS IR MOKYMAS

PAŽANGA	KLIŪTYS
<ul style="list-style-type: none"> Lyčių atotrūkis keliose švietimo srityse, kur dominuoja vyrai, lėtai mažėja. Visose valstybėse narėse aukštasis mokyklas apskritai baigia daugiau moterų. Lyčių užimtumo atotrūkis yra mažesnis tarp įgijusiųjų aukštųjų lygių (5–6) išsimokslinimą, o šios kategorijos moteris mažiau paveikė ekonominė krizė. 	<ul style="list-style-type: none"> Lyčių segregacija švietimo srityje – ir horizontalioji, ir vertikalioji – kinta lėtai. Moterims menkai atstovaujama aukštesnėse akademinėse įstaigų darbuotojų kategorijose. Lyčių užimtumo atotrūkis išlieka visuose švietimo lygiuose.

Kokių veiksmų būtina imtis ES?

- Toliau mažinti ir laužyti lyčių stereotipus ir segregaciją švietimo ir mokymo srityje skatinant rengti mokymo programas, kuriose atsižvelgiama į lyčių aspektą, teikti profesinio orientavimo paslaugas, rengti žiniasklaidos kampanijas, kuriomis berniukai ir mergaitės, moterys ir vyrai raginami rinktis profesinį kelią pagal turimus įgūdžius ir gebėjimus.
- Kovoti su lyčių segregacija švietimo srityje, nes vėliau ji sukelia skirtumų darbo rinkoje ir iš dalies lemia nevienodas moterų ir vyrų ekonomines galimybes.
- Užtikrinti karjeros ir tobulinimosi galimybes moterims ir vyrams, pasirinkusiems darbą netradiciniuose sektoriuose, kurie paprastai siejami su priešinga lytimi.
- Moterims sudaryti tokias pačias sąlygas, kaip ir vyrams, pasinaudoti įgyto aukštojo išsilavinimo laimėjimais ir panaikinti „stiklo lubas“, su kuriomis vis dar susiduria moterys aukštesnėse mokyklose.

Europos lyčių lygybės institutas (EIGE)

Europos lyčių lygybės institutas (EIGE) – tai ES žinių centras lyčių lygybės klausimais. EIGE remia politikų ir visų atitinkamų institucijų pastangas siekiant, kad moterų ir vyrų lygybė taptų realybe visiems europiečiams ir kitiems pasaulio gyventojams, teikdama jiems specialių žinių ir palyginamus bei patikimus duomenis apie lyčių lygybę Europoje.

Daugiau informacijos: <http://eige.europa.eu>

Europos lyčių lygybės instituto Išteklų ir dokumentacijos centras (RDC) – tai naujoviška praktinė priemonė, sukurta siekiant padėti rasti būtiniausių išteklių lyčių lygybei užtikrinti, sudaryti sąlygas keistis informacija apie lyčių lygybės politiką ir praktiką tuo besidomintiems asmenims ir institucijoms bei pasiūlyti internetinę erdvę diskusijoms ir debatams.

Daugiau informacijos: <http://eige.europa.eu/content/rdc>

Kontaktinė informacija:

Europos lyčių lygybės institutas
Gedimino pr. 16, LT-01103 Vilnius, LIETUVA
Tel. +370 52157444, Tel. +370 52157400

facebook.com/eige.europa.eu

twitter.com/eurogender

youtube.com/eurogender

<https://eurogender.eige.europa.eu>

ISBN 978-92-9493-282-2

doi:10.2839/126411

MH-04-15-022-LT-N